

**PROFESIONALIZAREA ASISTENȚEI SOCIALE:
REALIZĂRI ȘI PROVOCĂRI (cazul Universității de Stat din Moldova)**
**PROFESSIONALIZATION OF SOCIAL WORK:
ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES (the case of the Moldova State
University)**

Maria BULGARU, dr.hab., prof.univ., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-9881-4031

Oleg BULGARU, dr., conf.univ., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0003-2659-6191

Rezumat: În articol se analizează caracteristicile de bază ale profesionalizării asistenței sociale, accentul fiind pus pe instruirea/pegătirea asistenților sociali în instituțiile de învățământ. Se evidențiază rolul proiectelor internaționale, implementate la Universitatea de Stat din Moldova, în dezvoltarea noilor programe de master, modernizarea programelor de studii, îmbogățirea orizontului academic și științific al profesorilor; stabilirea unui nou mediu de învățare și de pregătire a asistenților sociali. Concluziile și recomandările au drept scop îmbunătățirea sistemului de formare și perfecționare a asistenților sociali.

Cuvinte-cheie: profesionalizarea asistenței sociale, rolul instituțiilor de învățământ și proiectelor internaționale, Universitatea de Stat din Moldova, probleme în formarea asistenților sociali.

Abstract: The article analyzes the basic characteristics of the professionalization of social work, focusing on the training of social workers in educational institutions. The role of international projects, implemented at the State University of Moldova, in the development of new master's programs, the modernization of study programs, the enrichment of the academic and scientific horizon of teachers, the establishment of a new learning and training environment of social workers is highlighted. The conclusions and recommendations are aimed at improving the system of training and improvement of social workers.

Keywords: professionalization of social work, Moldova State University, training of social workers, international projects.

Criza socio-economică, în care ne aflăm de mai multă vreme și care în ultimii ani a fost acutizată, atât la nivel național cât și global, de pandemia COVID-19, iar mai recent și de războiul dezlănțuit de Rusia în Ucraina, de criza energetică, înaintază tot mai insistent în prim plan studierea minuțioasă a posibilităților de depășire/diminuare a consecințelor profunde ale acestor fenomene supra populației. Printre aceste posibilități se regăsește și **asistența socială – o profesie** centrată pe principiile de *justiție socială, respectarea drepturilor omului, responsabilitate colectivă*, care a devenit în prezent o formă specifică de protejare socială a indivizilor, contribuind astfel la menținerea stabilității și la prosperarea societății.

De-a lungul istoriei, asistența socială a cunoscut o cale anevoioasă de dezvoltare de la activitățile filantropice, altruiste, spontane spre activitățile

specializate de intervenție, dezvoltate de profesioniști pregătiți în instituțiile de învățământ superior [1, p.161-179].

Profesionalizarea asistenței sociale este un proces îndelungat de formare treptată a caracteristicilor de bază ale unei profesii, precum:

- 1) crearea unui sistem de instituții de învățământ, în care se realizează instruirea/pregătirea specialiștilor respectivi;
- 2) apariția ramurii științifice, care oferă fundamentarea teoretică a activității practice în domeniul asistenței sociale;
- 3) formarea unui nou tip de servicii în care activează asistenții sociali,
- 4) formarea unui nou tip de instituții care elaborează norme ce reglementează activitatea asistenților sociali.

Din această perspectivă, **devenirea asistenței sociale ca profesie pe plan internațional ține de hotarul secolelor XIX-XX, prima școală de asistență socială fiind deschisă la New York în 1897.** Astăzi în lume există sute de școli de învățământ superior și facultăți specializate în universități care pregătesc asistenți sociali, ceea ce reprezintă o dovadă convingătoare că *actualmente nimeni nu mai pune la îndoială statutul de profesie al asistenței sociale.*

În societatea moldavă, afirmarea juridică și organizatorică, recunoașterea publică a asistenței sociale ca profesie s-a produs mult mai târziu decât în țările Europei de Vest și în SUA, după 1990, când a demarat și procesul de reformare a sistemului de relații sociale. **Instituționalizarea asistenței sociale în învățământ în Republica Moldova ține de anul 1998,** când pentru prima dată profesia de asistent social a fost inclusă în *Nomenclatorul specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior. Primele grupe de studenți au fost înmatriculate la această specialitate în 1998 la Universitatea de Stat din Moldova (USM) și la Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți.* Ulterior specialitatea de asistență socială a fost deschisă la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” și alte instituții de învățământ superior și tehnic profesional.

Recunoașterea statutului profesiei de asistență socială în Republica Moldova este confirmată actualmente de Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al specialităților în învățământul superior, Nomenclatorul domeniilor de formare profesională, al specialităților pentru învățământul tehnic profesional postsecundar și postsecundar nonterțiar, Nomenclatorul specialităților științifice, Clasificatorul Ocupațiilor, de Statele de funcții din cadrul primăriilor și al diverselor servicii sociale, în care se regăsește acest post, de dezvoltarea cadrului juridic/legislativ (adoptarea unui șir de legi, strategii, programe), care reglementează activitatea asistenților sociali (*Legea asistenței sociale, 2003 etc.*) **de formarea cadrului instituțional modern** adecvat domeniului (*Ministerul Muncii și*

Protecției Sociale, Direcțiile municipale și raionale de asistență socială și protecție a familiei etc.), de dezvoltarea unei rețele adecvate de servicii de stat și private, toate acestea integrând exigențele impuse de practica europeană/ internațională.

Nucleul profesionalismului în asistența socială îl constituie cunoștințele vaste și profunde, competențele obținute în procesul însușirii acestei profesii prin învățământul de specialitate, desfășurat în instituțiile de învățământ, în universități și colegii, iar mai apoi consolidate și menținute la un nivel înalt pe parcursul întregii activități desfășurate în domeniu.

Pe parcursul celor circa 25 de ani, care s-au scurs de la deschiderea specialității de asistență socială, colectivul profesoral al Facultății de Sociologie și Asistență Socială (USM) a depus eforturi enorme în creșterea profesională, în racordarea procesului de pregătire a asistenților sociali la standardele europene. Actualmente, în învățământul superior din Republica Moldova, în conformitate cu cerințele Procesului de la Bologna, sunt dezvoltate toate cele 3 cicluri universitare de pregătire a asistenților sociali: studii la nivel de licență (3 ani), la nivel de masterat (2 ani), la nivel de doctorat (3 ani).

Analizând conținutul Planurilor de învățământ, constatăm că *profesia de asistent social se obține printr-un proces complex de însușire a cunoștințelor teoretice și de formare a competențelor practice în cadrul unui set divers de discipline fundamentale, speciale și generale.* Un loc aparte este acordat în formarea calităților profesionale **stagiilor de practică**, în cadrul cărora studenții obțin competențe funcționale prin aplicarea bagajului de cunoștințe teoretice, în activități cu diverse grupuri de beneficiari ai asistenței sociale. În contextul celor spuse, **o problemă** importantă pentru învățământul de asistență socială rămâne a fi **numărul de ore relativ mic, prevăzut de Ministerul Educației, pentru practica de la anul II și de la anul III**, dacă mai ținem cont și de faptul că în cele 4 săptămâni de practică de cercetare de la anul III, studenții nu sunt încadrați în careva activități din serviciile de asistență socială, ei scriu teza de licență.

Conținutul programelor de studii constituie un argument convingător că *formarea asistenților sociali performanți, calitatea unei profesii presupune o pregătire teoretică și practică de durată, realizată doar în instituțiile de învățământ acreditate, abilitate cu dreptul de a pregăti cadre în acest domeniu. Acreditarea specialității de asistență socială*, care se face la fiecare 5 ani, în instituțiile de învățământ superior *reprezintă un indicator important al calității procesului de*

formare a asistenților sociali, al profesionalizării asistenței sociale, consolidării statutului ei de profesie în Republica Moldova*.

Un canal important de profesionalizare a asistenței sociale este **învățământul continuu**. Aceasta este o problemă extrem de actuală, dat fiind că în zilele noastre sistemul de asistență socială se confruntă cu o lipsă acută de personal calificat, în special, în zonele rurale. Chiar dacă universitățile din țara noastră pregătesc asistenți sociali deja mai mult de două decenii, din diferite motive (salarii mici în comparație cu alte domenii, volumul mare de lucru, condiții de lucru neadecvate cerințelor contemporane etc.), nu toți absolvenții, după terminarea studiilor, pleacă să lucreze în corespundere cu specialitatea obținută. Urmare acestei situații, în serviciile de asistență socială sunt angajate adesea persoane fără studii speciale în domeniu, ceea ce desigur influențează calitatea serviciilor oferite. Astfel, **conform rezultatelor mai multor cercetări realizate în anii 2007, 2009, 2022, studii în asistența socială dețineau, respectiv, doar 19.5%, 33.3%, 31.1% dintre angajați în sistemul de asistență socială.**

Lacunele din sistemul de instruire continuă au fost conturate explicit și în *Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026*. În contextul celor spuse considerăm că de această formă de profesionalizare a asistenței sociale trebuie să fie responsabilă nu doar Agenția Națională Asistență Socială (ANAS). Or, este necesar ca **instruirea continuă să se realizeze în cadrul universităților, în baza curriculumurilor educaționale acreditate de Ministerul Educației și Cercetării și de Ministerul Muncii și Protecției Sociale**. Instruirea continuă ar putea fi axată actualmente pe **trei obiective/module principale**: (1) Instruirea persoanelor care nu au studii în domeniu; (2) Instruirea persoanelor cu studii superioare în domenii înrudite; (3) Perfecționarea calificării profesionale a persoanelor cu studii de asistență socială.

Un rol important în profesionalizarea asistenței sociale, în formarea resurselor departamentelor și facultăților, modernizarea programelor de studii în conformitate cu standardele europene, **aparține implementării a unui șir de proiecte internaționale**. La Facultatea de Sociologie și Asistență Socială (USM), până în prezent au fost implementate cu succes peste 25 de proiecte, finanțate de UNICEF, TEMPUS, AUF, HESP, SOROS Moldova, USAID, UNDP și de alte organizații, instituții internaționale, prin intermediul cărora **a fost îmbogățit orizontul academic și științific al profesorilor, a fost stabilit un nou mediu de învățare și de pregătire a asistenților sociali, a fost acumulat un bogat fond de literatură de specialitate** (manuale, suporturi de curs, lucrări metodice, monografiile,

* La Universitatea de Stat din Moldova specialitatea *Asistența socială* a fost acreditată de mai multe ori (ultima dată în anul 2019). De asemenea, în anul 2021, a fost acreditat și programul de master *Managementul serviciilor sociale*.

procurate sau elaborate de profesorii facultății); **au fost organizate conferințe naționale și internaționale; au fost deschise în cadrul facultății câteva centre** (Centrul Republican de Resurse în Asistența Socială, Centrul de Predare și Învățare, Centrul de Cercetari Sociologice), asigurate cu mijloace tehnice performante, care au creat posibilitatea conectării rapide la schimbul informațional internațional etc.

Este semnificativă pentru modernizarea curriculumului în special contribuția proiectelor TEMPUS „**Dezvoltarea instruirii în drepturile copilului – Moldova și Serbia**” (CD_JEP-52008-2006) (2006-2008), „**Profesionalizarea învățământului în asistența socială**” (ETF-JP-00471-2008) (2009-2011), „**Programe de master în sănătatea publică și serviciile sociale**” (511303-TEMPUS-1-2010-1-UK-TEMPUS-JPCR) (2010-2013), prin intermediul cărora au fost dezvoltate cursuri noi în domeniul asistenței sociale, au fost deschise două specializări/opțiuni la nivel de licență („*Asistența socială a familiei și copilului în situație de risc*”, „*Asistența socială a persoanelor vârstnice*”) și patru programe de master: „*Studii ale copilăriei și drepturile copilului*”, „*Managementul serviciilor sociale*”, „*Politici sociale centrate pe familie*”, „*Administrarea justiției în comunitate*”.

Impactul pozitiv al proiectelor internaționale în profesionalizarea asistenței sociale ține și de **fortificarea capacității de cooperare a mediilor academice cu serviciile sociale, cu administrația publică locală, cu societatea civilă etc.**

Este importantă contribuția proiectelor implementate la **consolidarea capacităților de cercetare socială**, de prognozare a evoluției proceselor economice, politice și sociale, atât de necesare asistenților sociali pentru elaborarea măsurilor de prevenire a multor fenomene negative, precum și a strategiilor de lucru cu noile categorii de beneficiari ai sistemului de asistență socială. În acest context menționăm cercetările realizate în cadrul a 3 proiecte internaționale (2007, 2009 și 2022), prin care au fost evaluate nivelul de cunoaștere al domeniului de activitate, condițiile de lucru, necesități de instruire etc. ale asistenților sociali angajați.

O problemă actuală în vederea profesionalizării asistenței sociale, evidențiată și în **Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026**, ține de dezvoltarea competențelor de utilizare a noilor tehnologii informaționale de prelucrare a informației, **majoritatea datelor fiind colectate pe suport de hârtie, la telefon sau prin intermediul fișierelor de tip Word sau Excel, ceea ce conduce la dificultăți în asigurarea calității datelor, în prelucrarea, analiza, raportarea și diseminarea datelor, precum și la provocări în luarea deciziilor bazate pe dovezi și la timp** [2, p.16]. Acest lucru a fost confirmat și de sondajul realizat de Departamentul Sociologie și Asistență Socială în cadrul proiectului „**RFP – Suport pentru îmbunătățirea curriculumului universitar în monitorizare, evaluare și învățare**”, prin care s-a stabilit că **circa 2/3 (67%) din asistenții sociali chestionați**

în continuare prelucrează informația manual. Urmare acestor rezultate, și în scopul consolidării competențelor de utilizare a noilor tehnologii informaționale în prelucrarea datelor, în programele de masterat ale Departamentului Sociologie și Asistență Socială (USM) a fost introdus cursul „**Monitorizare și evaluare în domeniul social în bază de evidențe**”, au fost revăzute și perfecționate curriculumurile disciplinelor „*Tehnologii informaționale și de comunicații*”, „*Managementul datelor*”, „*Aplicații statistice în cercetarea sociologică*”, „*Metode avansate în cercetarea sociologică*” prin introducerea temelor ce țin nemijlocit de elaborarea, prelucrarea, reprezentarea și utilizarea bazelor de date sociale în procesele de evaluare și monitorizare.

Menționăm, în concluzie, că **profesionalizarea asistenței sociale este un proces îndelungat/continuu** și se realizează prin diverse canale, *cele mai importante fiind instituțiile de învățământ acreditate, abilitate cu dreptul de a pregăti cadre în acest domeniu și serviciile sociale.* În prezent există încă **un șir de probleme**, de soluționarea cărora depinde profesionalizarea asistenței sociale, calitatea procesului de pregătire a asistenților sociali. Astfel:

- Serviciile de asistență socială trebuie să fie oferite de specialiști calificați, formați în corespundere cu o concepție integră a învățământului de specialitate, care au parcurs toate etapele instruirii, întregul curriculum și care își vor reactualiza sistematic cunoștințele prin diferite forme de învățământ continuu.

- Până în prezent, instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova nu dispun de Departamente de instruire continuă în asistența socială, care ar reprezenta și niște canale semnificative de profesionalizare, de conectare la realizările internaționale în acest domeniu.

- Actualmente este necesar să fie analizate minuțios **Fișele de post** pentru asistentul social comunitar și pentru lucrătorul social (calificările sunt conforme *Clasificatorului ocupațiilor din 2021* [3]), să fie clar stabilite atribuțiile de serviciu ale **asistentului social comunitar** cu studii de licență în domeniu și cele ale **lucrătorului social** cu studii la nivel de învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar (nivel de colegiu).

- Un stimul pentru angajarea asistenților sociali în zonele rurale ar fi acordarea indemnizației pentru tinerii specialiști, așa cum se acordă această indemnizație pedagogilor și medicilor.

- Pentru a completa resursele umane din cadrul sistemului de asistență socială este nevoie **să fie susținut învățământul cu frecvență redusă** prin alocarea mai multor burse bugetare, fiind oferite șanse de înscriere la studii tuturor persoanelor motivate să lucreze în domeniul asistenței sociale.

- Un loc important în profesionalizarea asistenței sociale aparține Asociațiilor de asistență socială. **Asociația Națională a Experților și Asistenților sociali din Republica Moldova (ANEASM)**, creată în 2016, nu și-a determinat însă clar identitatea. **Misiunea** acesteia este: *Dezvoltarea și promovarea profesiei de Expert Social în Republica Moldova*. Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova nu prevede nici ocupația și nici profesia de „expert social”. Asociația profesională a asistenților sociali trebuie să poarte cu strictețe denumirea profesiei de asistent social, să promoveze și să dezvolte această profesie, să fie o **Asociație a Asistenților Sociali**.

- Este necesar să fie impulsionată și în continuă creștere colaborarea, conlucrarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale cu mediile academice, aceasta constituind un beneficiu pentru ambele părți în ceea ce privește profesionalizarea asistenței sociale, creșterea calității serviciilor de asistență socială.

Referințe:

1. BULGARU, M. *Asistența socială în contextul globalizării*. Chișinău: CEP USM, 2012. ISBN: 978-9975-71-310-8.
2. *Programul național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026* (aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.347 din 01.06.2022) [Accesat 1.08.2022] Disponibil:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131899&lang=ro
3. Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* din 14.01.2022, nr. 6-16, art. 23.